

Néhány adat az erdőgazdasági nemzeti vállalatokról (1)

Az erdőgazdasági nemzeti vállalatok 1949. évi megalapítása fontos lépés volt az államerdészet szervezet kialakításában. A földreform következtében megváltozott tulajdonviszonyok és a házilagos termelés bevezetése következtében az erdőgazdálkodási – termelési – feladatok kerültek előtérbe, és a korábban jellemzően szakfelügyeleti jellegű erdőigazgatóságokat gazdálkodó – vállalati – szervekké kellett átalakítani.

Az erdőgazdasági nemzeti vállalatok (a továbbiakban: NV) azonban nem voltak önálló gazdálkodó szervezetek, mert központilag meghatározott költségelirányzat szerint gazdálkodtak, és tevékenységüket behatárolta az erdőigazgatóságok által készített hároméves terv 1949-re eső részének teljesítése, illetve az 1950. január 1-jén induló ötéves terv feladatainak a meghatározása.

A 80.600/1945. sz. FM rendelet alapján szervezett 11 erdőigazgatóságnál (Pécs, Kaposvár, Zalaegerszeg, Szombathely, Győr, Budapest, Vác, Eger, Miskolc, Debrecen, Szeged) 275 erdőgondokság működött. Az erdészeti igazgatás és az államerdészeti kezelés feladatait az erdőigazgatóságokon belül működő 22 erdőfelügyelőség lát-

ta el, és a 15.120/1945. M.E. sz. rendelet alapján megalakult az államerdészet első középírányító szerve a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek, a MÁLLERD.

Az 1948-ra bekövetkezett változások alapján született a nemzeti vállalatokról szóló 1948:XXXVII. törvény-cikk, ami az egész gazdasági élet át-szervezéséhez vezetett.

Az 1430/1949. (II. 12.) Korm. sz. rendelet a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek nemzeti vállalatokká alakításáról és Állami Erdőgazdasági Üzemi Központ létesítéséről intézkedett. Előírták, hogy az új szervezetek 1949. március 1-jén kezdik meg működésüket, szabályozták az Erdőközpont és a nemzeti vállalatok feladatát, szervezetét. Az Erdőközpont és az NV élén vezérigazgató áll, aki mellett tanácsadó szervként ötagú ügyvezetőség működik. Az Erdőközpont egyéni cég, tulajdonosa az állam. Az Erdőközpont és az NV-k főfelügyeletét a földművelésügyi miniszter gyakorolja, az utóbbiak jogkörében az Erdőközpont útján intézkedik.

Az új szervezet nem alakult meg 1949. március 1-jén, mert a Minisztertanács csak március 18-i ülésén döntött, hogy a 11 erdőigazgatóság be-

lyett 15 erdőgazdasági nemzeti vállalatot alapítanak; Budapest–Hegyvidék, Budapest–Alföldi (később Síkvidék), Dunaártér (Budapest székhellyel), Győr, Szombathely, Zalaegerszeg, Kaposvár, Pécs, Szeged, Debrecen, Nyíregyháza, Sátoraljaújhely, Miskolc, Eger, Vác.

A nemzeti vállalatok feladata: „az okszerű erdőgazdálkodással felmerülő minden tennivaló ellátása az állam tulajdonában álló és ezekhez tartozó egyéb ingatlanokon, továbbá az ...államerdészeti kezelés körébe eső szakszerű tennivalók ellátása... az alföldfásítási és egyéb közérdekű erdőtelepítések végrehajtása.” E feladatokat a változatlanul megmaradó erdőgondnokságok hajtották végre.

Korabeli megfogalmazás szerint 1948-ban „a hatalom teljes egészében a parasztsággal szövetséges munkásosztály kezébe került”. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az Erdőközpontban és a nemzeti vállalatoknál a vezérigazgató vagy helyettese és az erdőgondnok-helyettes munkáskáder volt.

Az Erdőközpont és az NV-k vezérigazgatói közül 1949 májusában erdőmérnök 4 fő, erdész és erdészeti tisztviselő 4 fő, ipari és földmunkás 8 fő. A

Me.: kat. hold

Erdőgazdasági Nemzeti Vállalat		1949. évi				Hároméves terv	
neve	területe	tisztítás		erdősítés		erdősítés	
		pénzért	részért	tavasz	ősz	előírás	teljesítés
Budapest–Hegyvidék	183 221	817	3 183	2 009	4 238	13 260	14 888
Budapest–Síkvidék	48 808	236	1 545	644	1 606	2 155	2 249
Dunaártér	48 601	56	1 166	790	1 398	1 956	2 189
Győr	132 710	411	5 364	854	1 358	7 175	7 649
Szombathely	97 461	998	2 088	2 753	1 492	7 147	9 092
Zalaegerszeg	128 334	424	4 068	1 800	1 271	6 423	8 575
Kaposvár	166 479	438	2 104	1 353	6 044	7 720	11 951
Pécs	116 798	886	2 204	1 084	1 288	5 274	6 243
Szeged	70 316	1 098	1 405	1 385	2 498	7 846	8 138
Debrecen	60 859	1 354	627	2 506	3 561	10 250	10 812
Nyírség	34 014	195	864	707	1 903	1 528	2 610
Sátoraljaújhely	52 181	628	215	238	1 649	632	1 886
Miskolc	92 287	1 322	662	791	3 619	3 840	5 835
Eger	123 704	1 881	2 277	383	2 963	4 603	6 134
Vác	104 335	318	1 864	509	998	3 558	4 166
ÖSSZESEN	1 461 310	11 062	29 456	17 806	35 886	83 637	102 355

vezérgazgató-helyettesek közül erdőmérnök 12 fő, erdész 1 fő, munkás 3 fő. A gondokhelyettesek nagyrészt erdei munkások voltak.

Az Erdőközpontban az ügybeosztás szerint kilenc főosztályt szerveztek: I. igazgatási, II. termelési, III. anyagforgalmi, IV. műszaki, V. pénzügyi, VI. erdőrendezési és erdőtelepítési, VII. terv és ellenőrzési, VIII. üzemgazdasági, IX. természetvédelmi. A főosztályokon belül 2–5 osztály volt. Lényegében hasonló volt az NV-k ügybeosztása is, de kevesebb főosztállyal, osztállyal.

Az átszervezés számos egyéb erdészeti szervet is érintett. A 10.427/1949. (IV. 3.) FM rendelet alapján a megyei szakigazgatási szervek – köztük az erdőfelügyelőség és a vadászati felügyelőség – összevonásával mezőgazdasági igazgatóságot szerveztek. A tanácsok megalakulásával az igazgatóságokat felszámolták, így 1950-ben az erdőfelügyelőségek is megszűntek.

Az NV-k szervezésével párhuzamosan az erdőigazgatóságok erdőrendezéséből az Erdőközpont VI. főosztályának közvetlen irányítása alatt 11 erdőrendezőségi csoportot alakítottak: Budapest, Debrecen, Eger, Győr, Kaposvár, Miskolc, Pécs, Szeged, Szombathely, Vác, Zalaegerszeg székhellyel. Az FM e csoportokat bízta meg az országfásítási tervek elkészítésével is.

Az erdőfelügyelőségek és az erdőrendezés kiválásával az NV-k kimondottan vállalati, gazdálkodó szervekké váltak. A MÁLLERD fűrészüzemeit sem kapták meg a nemzeti vállalatok, hanem az államosított faipari magánvállalatokkal összevonva az iparügyi miniszter szervezte azokat nemzeti vállalatokká.

A hetente tartott üzemi értekezletek állandó témája lett az önköltség, a takarékoság, az éberség, a külső és belső ellenség elleni harc, a szakmai és politikai oktatás, az újítási mozgalom és a tapasztalatcsere, az üzemi háromszög kapcsolata, a munkafelajánlás és munkaverseny, a tervlebontás, az üzemi dicsőség és fekete tábla stb.

Az Erdőközpont és az NV-k vezetői 1949. június 29–július 2. között négy napos értekezleten vitatták meg problémáikat, és az Erdőgazdaság kilencoldalas cikkben számolt be a vitákról és határozatokról. Vállalták „a kapitalista rablógazdálkodás utolsó maradványainak felszámolásával a szocialista erdőgazdaság kiépítését”.

1949. április 30-án hatályba lépett az új erdőgazdasági kollektív szerződés, ami megszüntette a címeket, rangokat, júniusban pedig a teljesítménybérezés szélesebb körű bevezetését rendelte el az Erdőközpont. Mindezt azért, hogy „az igazságos bérrendszer bevezetése... megadja a lehetőséget a feudalista csődtömeg végleges felszámolására”. A rosszul megállapított normák hatása 1949 őszén, a Sztálin 70. születésnapjára indított munkaversenyben csúcsozott ki. 252–320–342%-os teljesítmények születtek, és az élenjárókat így jellemezték: „látni rajtuk, hogy példaképük Rákosi elvtárs, ezért tudnak a Sztálin mutatta úton haladva építeni”.

Általános alapelv volt, hogy „a tervgazdálkodás követelményei szerint a jóváhagyott költségvetésekben előírt összegeket minden körülmények között be kell tartani, s ennek érdekében mindenben a legnagyobb takarékoságot kell bevezetni.” Nem az elvégzendő munkához tervezték a költségeket, hanem a központilag engedélyezett költségkerethez „igazított-

ták” a szükséges munkákat. A Miskolci NV a 13 erdőgondnokságánál lévő 59,6 hektár csemetekertjének 1949. II. negyedévi munkáira 133 900 Ft hitelkeretet engedélyezett, de kiemelték: ha a keret nem elég, „úgy tárgyalja meg felügyeleti tisztjével, hogy a tervezett munkálataiból mit lehet elhagyni”.

Fokozatosan szigorították a pénzügyi gazdálkodást, és 1950 májusában pl. a Miskolci és a Sátoraljaúj helyi NV-ok erdőgondnokságai csak 500-500 Ft készpénzkeretet és 500-500 Ft csekkbetétet kaptak. Az erdőgondnok által felvett, de felesleges tervehitelt azonnal vissza kellett utalni az NV egyszerűsítésére, korlátozták a segédüzemek (vasút- és gépkocsiüzem) és a melléküzemek (mező- és halgazdaság, kőbányák, méhészet stb.) munkáját.

Az erdőigazgatóságok szakszerű és lelkiismeretes munkája mellett az 1949 őszi tölgymakktermés is elősegítette, hogy a hároméves terv erdősítési feladatait jelentősen túlteljesítették az erdőgazdasági nemzeti vállalatok. Az eredmények:

	üzemi	terv erdősítés kat. hold	összes
előírás	67 810	15 827	83 637
teljesítés	75 389	26 966	102 355

A mennyiségi terv 22%-os túlteljesítéséhez a költségterv 92%-át, 34 356 ezer forintot használtak fel.

Már az erdőigazgatóságok is közel

50%-kal növelték a csemetekertek területét, egyszerű kivitelű fenyőmagpergetőket létesítettek, így a kiültetett csemetekészlet (ezer db):

	1947/48-ban	1948/49-ben
fenyő	25 561	57 380
lomb	113 099	70 911
suháng	153	755

1949 őszén az Erdőközpont többször utasította a nemzeti vállalatokat és az erdőgondnokságokat, hogy az országfásítás tömegmozgalmának első ténykedéseként a tölgymakk begyűjtését jól szervezzék meg.

A mozgalom eredményeként országosan 664 vagon makkot gyűjtöttek be. Ennek nagy részét erdősítésben vagy csemetekertben el is vetették, és 65 vagon makk maradt készletben. A legtöbb makkot gyűjtő NV-k: Kaposvár 125 vagon, Miskolc 106, Zalaegerszeg 93 vagon. A legtöbbet erdősítő NV-k: Kaposvár 110 vagon, Budapest–Hegyvidék 94, Debrecen 93 va-

gon. A legjobb társadalmi munkát végző NV-ok: Debrecen, Szeged, Sátoraljaúj helyi. A Sátoraljaúj helyi NV 8 vagon makkot átadott a Budapest–Hegyvidéki NV-nak.

A legtöbb makkot gyűjtő erdőgondnokságok: Alsóméra 58 vagon, Zalabaksa 25, Lenti 24, Szőcsénypuszta 22, Barcs 18 vagon.

Kaposvár, Debrecen, Alsóméra ezüst serleget, a többiek plakettet kaptak.

A nemzeti vállalatok 1949. évi tisztítási, erdősítési és a hároméves terv erdősítési munkáinak ténytábláit a táblázat tartalmazza.

(folytatjuk)